

μενος διὰ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀχαΐας παρέστη πρὸ τοῦ Ναυπλίου. Ἐνταῦθα προέτεινεν εἰς τὸν Σαμπλίτην, ὅστις ἦτο συμπατριώτης του, κατήγετο δηλαδὴ ἐκ Καμπανίας, νὰ καταστῇ κύριος τῆς χώρας καὶ προσηνέχθη νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπ' αὐτὸν καὶ νὰ γείνη ὑπὸχός του. Ὁ δὲ βασιλεὺς Βονιφάτιος, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἔνεκα ἐπιδρομῆς τῶν Βουλγάρων εἰς τὰς κτήσεις του, ἠναγκάσθη νὰ προσδράμῃ εἰς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, ἐδήλωσε τὴν συναίνεσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην καὶ ἐπεκύρωσεν ἐκ προκαταβολῆς τὰς οἰαζόμενες μελλούσας κατακτήσεις τοῦ Σαμπλίτου. Οὕτω δὲ αἱ συνηραμέναι δυνάμεις τῶν δύο συμμάχων, ἀποτελούμεναι ἐξ ἑκατὸν ἰππέων καὶ μεγάλου πλήθους ἐνόπλων, προεχώρησαν διὰ Πατρῶν καὶ Ἀνδραβίδας ὅπως ἀνακτήσωσι τὰς προτέρας τοῦ Βιλλαρδουίνου κτήσεις, τοῦθ' ὕπερ εὐχερῶς κατώρθωσαν. Ἄλλ' ἢ περαιτέρω προέλευσι αὐτῶν προέκρουσεν εἰς ἀντιστάσεις. Οἱ ἰσχυροὶ Ἕλληνες γαιοκτήμονες, οἵτινες οὐδαμῶς διενεούοντο νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς κτήσεις αὐτῶν ἀμαχητὶ, ἀπέτελεσαν στρατιὰν συνισταμένην ἐκ τῶν λειψάνων τῶν βυζαντιακῶν φρουρῶν, ἐκ σιπιῶν ὀρεσιβίων φιλοπολέμων καὶ στρατιωτῶν σταλέντων εἰς βοήθειαν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ, καὶ συναθροισθέντες ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τῆς Μεσσηνίας, τῷ Στενυκληρικῷ πεδίῳ τῶν κλασικῶν χρόνων, συνῆψαν μάχην πρὸς τοὺς Φράγκους ἐν τῷ ἐλαιῶνι τοῦ Κουνδούρου. Ἄλλ' ἠττήθησαν δεινῶς, ἢ δ' ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς ταύτης τῶν Φράγκων νίκης ἐμποιηθεῖσα ἐντύπωσις ὑπῆρξεν οὕτω μεγάλη, ὥστε ἐντὸς βραχείου χρόνου οἱ ἐπιδρομεῖς προσπέκτησαν τὸ ὑπόλοιπον τῆς Μεσσηνίας, τὸ μέγιστον μέρος τῆς Ἀρκαδίας, περιλαμβανομένου τοῦ κάστρου τῆς Βελιγοστῆς, κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ ἄκρα τῆς χώρας ταύτης, καὶ τοῦ Νικλίου κειμένου ἐν τῇ θέσει τῆς ἀρχαίας Τεγέας κατὰ τὰ νοτιοανατολικά τῆς Ἀρκαδίας, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἐπιφανῆ πόλιν Λακεδαιμονίαν, τὴν μεσαιωνικὴν ἀντιπρόσωπον τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Ἄλλ' αἱ ὄχυραί θέσεις ἔτυχον γενναίας ὑπερασπίσεως, ἢ δὲ τελευταία τῶν μνημονευθειῶν πόλεων ἀντέστη κατὰ τῶν κλητῶν ἐπὶ πέντε ἡμέρας. Τότε πλέον ὁ Σαμπλίτης προέλαβε τὸν τίτλον *πρίγκιπος τῆς Ἀχαΐας* καὶ ἐδωρήσατο τῷ Βιλλαρδουίνῳ τὸ τιμᾶριον τῆς Καλαμάτας ἐν τῇ πλουσίᾳ χώρᾳ κατὰ τὰ βάθη τοῦ μεσσηνιακοῦ κόλπου. Αἱ δὲ πόλεις Μεθώνη καὶ Κορώνη ἐν τῇ δυτικωτάτῃ τῶν τριῶν νοτίων χερσονήσων κατείχοντο εὐχερῶς ὑπὸ τῶν Βενετῶν, εἰς οὓς εἶχον παραχωρηθῆ διὰ τῆς ἀρχικῆς πράξεως τῆς διανομῆς, διέμεναν δ' ἐν ταῖς χερσίν αὐτῶν καθ' ἑλθὼν τὴν ἱστορικὴν ταύτην περίοδον, καὶ κατέστησαν σπουδαῖα φρούρια.

(Ἔπεται συνέχεια)

Ο ΑΛΗΘΗΣ ΓΕΡΟΣΤΑΘΗΣ

Δὲν ὑπάρχει βεβαίως Ἕλλην γράμματα ἡξέων, ὁ ὅποιος νὰ μὴ γινώσκῃ τὸν *Γεροστάθην* τοῦ Λ. Μελά. Τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸ ὅποιον τόσον εὐστόχως συνέταξεν ὁ μακαρίτης Μελάς πρὸς χρῆσιν τῶν παιδῶν τῆς Ἑλλάδος, μόνον καὶ κύριον ὁδηγὸν ἔχων τὸν δεξιὸν καὶ πρακτικὸν αὐτοῦ νοῦν, ἀπίστευτον εἶναι πόσον ταχέως καὶ πόσον εὐρέως διεδόθη ἀνὰ τὰ σχολεῖα πάντα τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὀλίγοι βεβαίως εἶναι οἱ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ βιβλίου ἐμφάνισιν παῖδες ὄντες, οἵτινες ἐλησμόνησαν τὴν βαθυτάτην ἄμα δὲ ἡδίστην αἴσθησιν, ἣν ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἀνάγνωσις τοῦ *Γεροστάθου*. Καὶ τί τὸ παράδοξον, ἀφ' οὐ ἐδίψα σχεδὸν ὑγιῶς ἀναγνώσεως καὶ ἑλληνοπροπευῶς ἢ σχολικῆ νεολαία, ἐν δὲ τῷ τόσῳ εὐπροσδέκτῳ ἐκείνῳ βιβλιαρίῳ εὗρισκεν πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ κινήσῃ τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τῆς παιδικῆς τουτέστι τῆς κατ' ἐξοχὴν εὐφραντάστου ἡλικίας; Ἐκτοτε γενεαὶ ὅλαι ἑλληνοπαίδων ἐκεῖ μάλιστα ἔμαθον νὰ ἀναγνώσκωσι τὴν πάτριον γλῶσσαν, ἐκεῖ ἐδιδάχθησαν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἱστορίας τῶν προγόνων, ἐκεῖ διεκρίνον τὰς ἀρχὰς τῶν μαθημάτων, ἅτινα ἔμελλον ἔπειτα ἐν τοῖς ἀνωτέροις σχολείοις μεθοδικώτερον καὶ ἐκτενέστερον νὰ διδασθῶσιν. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς κοινωνία ἀποβλέπουσα εἰς τὰς ἀληθῶς μεγάλας τοῦ *Γεροστάθου* ἀρετὰς καὶ ἐπιεικῆς δεικνυμένη πρὸς τὰς ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ μικροτέρας αὐτοῦ ἑλλείψεις ἢ ἀστοχίας, διὰ τῆς ἐκτάκτου ὑποδοχῆς, δι' ἧς περιέβαλεν οὕτως εἰπεῖν τὸ παιδαγωγικὸν τοῦτο ἐγκόλπιον, κατέστησε δυνατὴν τὴν διάδοσιν αὐτοῦ δι' ἐκδόσεων ἢ ἀνατυπώσεων τοσοῦτων, ὅσων οὐδὲν ἄλλο νεοελληνικὸν βιβλίον ἤξιώθη.

Πάντα τὰ παιδία ὅσα ἀνέγνωσαν ἢ ἀναγνώσκουσι τὸν *Γεροστάθην* ὄχι μόνον τέρπονται ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῷ ποικίλης καὶ διδασκτικωτάτης ὕλης, ἀλλ' οὕτως εἰπεῖν παρασύρονται καὶ ὑπὸ τῆς μορφῆς, ἣν ὁ συγγραφεὺς ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὸ βιβλίον του ἀπομιμούμενος κατὰ τοῦτο τὰ ἄριστα τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι ὁμοίου εἶδους βιβλιαρίων. Πιστεύουσιν ὅτι ἤτό ποτε ἀληθῶς ἐν τινι τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου κωμοπόλει πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὸ φανταστὸν σχολεῖον, τὸ ὅποιον περιέγραψεν ὁ Λ. Μελάς, ὅτι ἔζησαν ἐπὶ γῆς οἱ μαθηταὶ ἐκεῖνοι, ὧν περιγράφονται ἐν τῷ *Γεροστάθῃ* αἱ ἀρεταὶ ἢ αἱ κακίαι, ὅτι ἀληθῆ καὶ πραγματικὰ γεγονότα εἶναι αἱ διαφοραὶ σκηναί, τὰς ὁποίας ἐν τῷ βιβλιαρίῳ διεξέρχονται, μάλιστα δὲ καὶ πρὸ πάντων ὅτι τῷ ὄντι ὑπῆρξεν ὁ ἀγαθὸς καὶ σεβάσμιος γέρον, τοῦ ὁποίου τὴν ἀφελῆ φιλοκαλίαν, τὴν ἄκραν βιωτικὴν ἐμπειρίαν, τὴν τόσῃν πρὸς τὴν καθαρῶτητα καὶ τὴν πρὸς τὰ τῆς ὑγιεινῆς παραγγέλματα προσοχὴν, κατ' ἐξο-

χὴν δὲ τὴν ποικίλην πολυμαθεῖαν καὶ τὴν διακαῆ φιλοπατρίαν βλέπουσι περιγραφομένην σχεδὸν ἐν ἐκαστῇ σελίδι τοῦ γοητευτικοῦ των ἀναγνωσματάρου. Ἡ δὲ πίστις των αὐτῆ ἡ ἀφελῆς εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ σεμνοῦ ἐκείνου ἀνδρός, τοῦ εἰσηγητοῦ παντὸς ἀγαθοῦ εἰς τὴν μικρὰν καὶ ἀφανῆ κωμόπολιν, ἄγει αὐτοὺς εἰς ἀληθῆ ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τοῦ Γεροστάθου, τοῦ ὁποίου οἰνοὶ ἀναπλάττουσιν ἐν τῇ παιδικῇ των φαντασίᾳ καὶ αὐτὴν τὴν εἰκόνα ἀναπαριστῶντες αὐτὸν καθ' ἑαυτὰ τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον καθ' ἡνένοιον ἕκαστον παιδίον ἔχει λάβῃ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ βιβλίου περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ ἐκείνου προσώπου. "Ὅτε δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου περιγράφονται ἐν τῇ μελαγχολικῇ τοῦ χειμῶνος ὥρᾳ αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος, ἡ πρὸς τὸν ὁποῖον συναναστροφή τοσοῦτον τὰ ἔχει τέρψη κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀναγνώσεως τῶν τριῶν τομιδίων, καὶ γίνεται λόγος περὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ ἐπιτυμβίου τοῦ χαρχθέντος ἐπὶ τῆς πλακός, ἧτις ἐκάλυψε διὰ παντὸς τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐτάφη τὸ θνητὸν σκῆνωμα τοῦ πολιῦ φίλου τῶν παιδίων, τότε πλέον καὶ δάκρυα, δάκρυα ἀφελῆ μὲν καὶ παιδικά, ἀλλὰ πολυτίμα καὶ ἀπὸ καρδίας εἰλικρινοὺς ἀναβλύζοντα ὑψαίνουσι τοὺς ζωνοὺς ὀφθαλμοὺς των...

Ἦπῃρξε λοιπὸν τῷ ὄντι ὁ Γεροστάθης;

Καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ συγγράψαντος τὸν *Γεροστάθην*, ὅπως αἱ πλεῖστα ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι, δεινῶς ἐχειμάσθη εἰς τὸν φοβερὸν χειμῶνα τὸν συνταράξαντα πᾶσαν γῆν ἑλληνικὴν κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα τὰ δεινὰ μὲν, ἀλλὰ πλήρη δόξης καὶ τιμῆς, καθ' ἃ τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἀγωνισθὲν ὑπερανθρώπως πρὸς ἀληθῆ κολοσσὸν κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ λάβῃ οἰνοὶ βραβεῖον τοῦ τε ἀγῶνος καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ μακροῦ μαρτυρίου τοῦλάχιστον ἐν μέρει τὴν ἐλευθερίαν. Μετὰ πολλὰς δὲ οἰκογενειακὰς περιπετείας, ὧν ἡ ἀφήγησις εἶναι ἀλλοτρία τῆς παρούσης διατριβῆς, ὁ Λ. Μελάς εἶχε καταφυγῆ εἰς τὴν Κέρκυραν, τὸν ἀληθῆ ἐκείνον κατὰ τοὺς τότε χρόνους παντὸς χειμαζομένου λιμένα. Ἐκεῖ δὲ καταφυγὼν καὶ μαθητεύων ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ τότε Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ εὗρεν ἀρωγὴν καὶ προστασίαν σχεδὸν πατρικὴν παρ' ἀνδρὶ Κερκυραίῳ, τῷ Φιλίππῳ Λαβράνῳ, εἰς ὃν ἔχει ἀφιερωμένον εὐγνώμωνῶν καὶ τὸν *Γεροστάθην* του. Εἰς τούτου δὲ τοῦ ἀνδρός τὴν καλοκἀγαθίαν ὀφείλει ὁ Λ. Μελάς καὶ τὴν μετάβασίν του βραδύτερον εἰς τὴν Ἰταλίαν, τῆς ὁποίας τὰ Πανεπιστήμια δικαίως ἦσαν τότε ἐν μεγάλῃ τιμῇ. Ἐν Κερκύρᾳ ἐγνώρισεν ὁ Μελάς καὶ ἕτερον ἄνδρα Ἡπειρώτην, τὸν Κωνσταντῖνον Γεροστάθην, διακρινόμενον διὰ τε τὴν φιλοπατρίαν αὐτοῦ, ἣν κατέδειξε διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς πολλὰχῶς παρέσχεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα καὶ διὰ τὸν ἐξόχως τακτικὸν καὶ διαιτητικὸν αὐτοῦ βίον, δι' ὃν μάλιστα καὶ ἐφθασεν εἰς γῆρας βαθύ,

ὑπερενενηκοντούτης ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποθανών. Καὶ οἰνεώτεροι ἔτι τῶν Κερκυραίων ἐνθουμοῦνται καὶ σχεδὸν νομίζουσιν ὅτι βλέπουσι διερχόμενον πρὸ αὐτῶν τὸν ὑψηλὸν καὶ εὐθυτενῆ γέροντα, τοῦ ὁποίου παραδειγματικὴ ἦτο πάντοτε ἡ καθαριότης καὶ κατὰ πάντα ἄμμεπτος ἡ περιβολή. Τοῦτου λοιπὸν τοῦ ἀνδρός τὸ ὄνομα ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἡρώα τοῦ συγγραφεύς τοῦ *Γεροστάθου*, ἀποδοὺς εἰς αὐτὸν τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Γεροστάθου καὶ τὴν εὐεργετικότητα τοῦ Λαβράνου. Ἐπλασε δὲ τὸν φανταστὸν τοῦ Γεροστάθην, τὸν ἀμφοτέρων βεβαίως τῶν ὑπαρκτῶν προσώπων τελειότερον, πρᾶχοντα ἀφθόνως εἰς τοὺς παῖδας ὅλης κωμοπόλεως ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὧν αὐτὸς ἐν μέρει εἶχε τύχη ἐκ τῆς συναναστροφῆς τῶν δύο ἀνδρῶν, οὓς ἐν Κερκύρᾳ εἶχε γνωρίσῃ, μάλιστα δὲ καὶ κυρίως τοῦ Λαβράνου.

Ἐξ ὅλης λοιπὸν τῆς πλοκῆς τοῦ ἀρίστου βιβλίου, περὶ οὗ ἐγράψαμεν τὰ ἀνωτέρω, πραγματικὰ εἶναι μόνον τοῦ Γεροστάθου τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἀνάμνησις τοῦ Λαβράνου, ἡ δὲ κωμόπολις καὶ τὸ σχολεῖον καὶ ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ διάφοροι σκηναὶ τοῦ ἐν τῇ κωμοπόλει βίου καὶ ὁ τῆς κωμοπόλεως γέρον ἐἶναι πάντα ἐπινοήματα τῆς δεξιᾶς, ὡς ἐλέγομεν καὶ ἀνωτέρω, διανοίας καὶ τοῦ πρακτικοῦ πνεύματος τοῦ Λέοντος Μελά.

Σ.

ΛΕΟΠΟΛΔΟΣ ΡΑΓΚΕ

(Ἐπὶ τῇ ἐνενηκονταετηρίδι αὐτοῦ)

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μετ' ἀπορίας ἀλλὰ καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἤκουσαν οἱ φιλόστοροι ὅτι ὁ Λεοπόλδος Ράγκε μελετᾷ νὰ ἐκδώσῃ Παγκόσμιον ἱστορίαν. Μετ' ἀπορίας ἠκούσθη τὸ ἄγγελμα, καθότι ὁ συγγραφεὺς ἦτο ἤδη ὑπέργηρος, καὶ οἱ φίλοι τῶν ἱστορικῶν μελετῶν ἐναγωνίως διεμέτρουν τὰς πολυτίμους στιγμὰς τοῦ ἐπιφανοῦς πρεσβύτου. Ἄρα θὰ ἔχη, ἔλεγον, τὰς δυνάμεις νὰ περατώσῃ τὸ ἔργον; Ἄρα θὰ προφθάσῃ νὰ θέσῃ τὸν κολοφῶνα εἰς τὸν μακρὸν αὐτοῦ ἐπιστημονικὸν βίον; Μετ' ἐνθουσιασμοῦ δ' εὐέλπιδος ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀγγελία, καθότι ὁ Λεοπόλδος Ράγκε ἄνευ ὑπερβολῆς δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ ἐπιφανέστατος τῶν ἱστοριογράφων τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος, τὸν ὁποῖον ἐδίδασκε καὶ ἔτερπεν ἀπὸ νεότητος διὰ συγγραφῶν ἐξόχων, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιστεύετο δικαίως ὅτι παρὰ τοιοῦτου ἀνδρός προεδροκᾶτο οἰνοὶ τὸ στεφάνωμα ὑπερπεντηκονταετοῦς ἱστοριογραφίας. Τὸ ἔργον ἤρξατο δημοσιευόμενον. Ὁ πρῶτος τόμος ἐξῆλθε τῶν πειστηρίων ἐν ἔτει 1881. Πῶς ἀντιλαμβάνεται τῆς Παγκοσμίου ἱστορίας ὁ Ράγκε ἐδίδασκεν ἡμᾶς ἐν τῷ προλόγῳ ὃν προέ-